

پتنت و کاربردهای آن در تحقیقات و صنعت

- ۱) اختراع و ثبت آن
 - ۲) انواع نظام های ثبت اختراع
 - ۳) ویژگی های لازم برای ثبت اختراع
 - ۴) بانک های اطلاعاتی پتنت ها
 - ۵) روش های جستجو پتنت
 - ۶) محتوای پتنت ها
 - ۷) کاربردهای پتنت برای ما
 - ۸) اختراعات در ایران
- سلسله دوره آموزش عالی مدیریت مالکیت فکری
معرفی موسسه دارایی های فکری و فناوری مدرس

تهیه کننده:

واحد آموزش موسسه دارایی های فکری و فناوری مدرس

www.IranPatent.ir

استفاده از مطالب این جزوه با ذکر نام موسسه و نشانی سایت آن بلامانع است.

پتنت و کاربردهای آن در تحقیقات و صنعت

واحد آموزش موسسه دارایی‌های فکری و فناوری مدرس

۱) اختراع و ثبت آن

پتنت سندی است که از طرف موسسات دولتی هر کشور صادر می‌شود و به دارنده آن، انحصار استفاده از آن اختراع را، به مدت ۲۰ سال در آن کشور می‌دهد. در واقع قوانین ثبت اختراع برای هر کشور فقط در آن کشور اعتبار داشته و نظام ثبت بین‌المللی اختراعی وجود ندارد، بلکه فقط در این میان معاهدات بین‌المللی وجود دارند که روند ثبت اختراع (پتنت) را برای شهروندان کشورهای امضاکننده آن قرارداد، در سایر کشورها تسهیل می‌کند. باید توجه داشت که پتنت‌ها فقط انحصار تولید یک محصول یا فرایند به مخترع آن اثر می‌دهد و این به معنا تولید آن اثر نیست، بلکه تولید یک محصول به توجیحات اقتصادی باز می‌گردد. به عبارتی هر اختراعی لزوماً نوآوری نخواهد بود. باید توجه داشت که اختراعات ثبت شده، اگر به مرحله تولید نرسد فاقد ارزش اقتصادی است.

۲) انواع نظام‌های ثبت اختراع

در کشورهای دنیا نظام‌های مختلفی برای ثبت اختراع وجود دارد. بعضی از کشورها (مانند ایران) نظام اعلامی استفاده می‌کنند و بعضی دیگر از نظام مبتنی بر آزمایش ادعاها. در نوع اول پتنت بر مبنای ادعای مخترع و بدون انجام آزمایش اختراع، صادر می‌گردد و فقط با ارزیابی علمی به وی تا زمانی که ادعای قابل اثبات دیگری، مبنی بر تکراری بودن اثر وجود نداشته باشد، اعتبار دارد. اما در نظام نوع دوم، ادعاهایی که مخترع در مورد اختراع خود می‌کند، مورد آزمایش قرار می‌گیرد. این شیوه، شیوه‌ای بسیار طولانی و هزینه‌بر است، به طوری که فقط در آمریکا بیش نهمصد هزار پتنت از سال ۲۰۰۵ منتظر آزمایش و تأییدیه نهایی هستند، اما در عوض روشی شفاف و کاملاً قابل اطمینان است.

۳) ویژگی‌های لازم برای ثبت اختراع

هر ابتکار الزماً قابلیت ثبت به‌عنوان یک اختراع را ندارد یا حتی ممکن است که این امکان به‌دلیل بی‌اطلاعی مخترع از شرایط ثبت اختراعات، بین برود. ابتدا باید توجه داشت که منظور از نوآوری، محصول یا فرآیند جدید برای تولید محصول و یا یافتن کاربردی جدید برای مواد و محصولات موجود است. پس واضح است که نظریات و فرمول‌های علمی و به‌طور کلی دستاوردهای نظری علمی قابلیت ثبت به‌عنوان اختراع را ندارند. یک اختراع باید حداقل چهار شرط، جدید بودن، وجود گام ابتکاری، داشتن کاربرد صنعتی و افشای کامل آن توسط مخترع را داشته باشد تا بتوان به‌صورت رسمی ثبت اختراع نمود.

باید دقت شود که در صورتی که یکی در شرایط فوق محقق نشود، از طرف اداره ثبت اختراع، هیچ حمایت حقوقی صورت نمی‌گیرد. لذا جهت آشنایی دقیق‌تر شرایط پتنت شدن هر اختراع، در ادامه توضیحات بیشتری آورده شده است.

جدید بودن اثر: بدیهی‌ترین شرط ثبت یک اثر ابداعی به‌عنوان اختراع، جدید بودن آن است. این بدین معنا است که در هیچ بانک اطلاعات کتبی و یا اسناد شفاهی اطلاعاتی مبنی بر سابقه انجام کاری به این، شبیه به اثر مورد ثبت وجود نداشته باشد. در اینجا باید به نکته دقت کرد که بعضاً امکان دارد قابلیت ثبت اثر به‌علت افشای ناخواسته توسط خود مخترع مثلاً چاپ مقاله در مجلات یا آرایه در کنفرانس‌ها و غیره از بین برود، حتی اگر در مکانی یا مجله‌ای در مورد اثر خود صحبت کند و یا مقالاتی به چاپ برساند نیز مشمول افشا ناخواسته خواهد بود.

داشتن کاربرد صنعتی: به این معنا است که، صرف‌نظر از توجیهات اقتصادی، بتوان اختراع را به‌طور انبوه تولید و یا در صنعت به کار گرفت و فقط نتیجه یک کار آزمایشگاهی صرف نباشد. در اینجا نیز باید توجه کرد که ثبت اختراع تنها به‌عنوان ابزار حفاظتی از اختراع است و هیچ تضمینی برای تولید آن نیست. تولید تنها به مسائل بازار و اقتصاد تولید باز می‌گردد. گاهی اختراعاتی بوده که در گذشته دارای توجیه اقتصادی نبوده ولی با تغییر شرایط تولید آن، توجیه‌پذیر شده‌اند.

وجود گام ابتکاری در اختراع: داشتن گام ابتکاری در اختراع یکی از مهمترین شرایط پتنت شدن، اختراع است. این بدین معنا است که اختراع نتیجه یک امر بدیهی نیست. اثبات این موضوع توسط مخترع بسیار مهم و با اهمیت است. به‌عبارت روشن‌تر در صورتی اختراعی گام ابتکاری دارد که بتواند با استفاده از آن اختراع مشکلی از مشکلات موجود را برطرف سازد.

افشا کامل اختراع: مخترع می‌بایست روش ساخت اختراع خود را به‌طور کامل، شفاف و بی‌کم و کاست افشا کند. این موضوع باید برای سازمان ثبت‌کننده اختراع کاملاً محرز گردد. ناگفته نماند که افشای کامل اختراع هم به‌نوعی به‌نفع خود مخترع است به‌طوری که سازمان ثبت اختراع کشور متبوع می‌تواند از کل چارچوب ترسیم شده در اختراع حفاظت نماید.

۴) بانک‌های اطلاعاتی پتنت‌ها

هر کشوری که دارای نظام ثبت اختراع است، نیازمند بانک اطلاعاتی کاملی در زمینه پتنت‌های خود و سایر کشورها است. حال بسته به نوع نظام ثبتی آن کشور، بانک اطلاعاتی خود را در معرض دید عموم قرار می‌دهند یا به‌طور محرمانه نزد خود نگه می‌دارند. اغلب کشورهای پیشرفته دارای نظام شفافیت در این زمینه هستند و بخشی یا کل توصیف اختراعات را در دسترس عموم قرار می‌دهند. این بانک‌های اطلاعاتی می‌تواند به‌صورت اینترنتی و یا لوح فشرده منتشر گردند. بانک‌های اطلاعاتی می‌توانند توسط موسسات دولتی منتشر شوند و یا توسط موسسات خصوصی گردآوری گردند. از مهمترین بانک‌های اطلاعاتی دولتی و خصوصی در دنیا می‌توان به: بانک اطلاعات ثبت اختراعات آمریکا، اداره ثبت اختراعات اروپا، سرویس رایگان جستجو پتنت Google، و بانک اطلاعاتی QPAT که نیاز به پرداخت حق اشتراک سالانه دارد، اشاره نمود.

۵) روش‌های جستجو پتنت

بر خلاف جستجوی مقالات علمی، جستجوی پتنت به‌علت گستردگی موضوع و استفاده از علوم و فناوریهای گوناگون در یک اختراع، دارای پیچیدگی‌هایی است. برای جستجوی مقالات معمولاً ما از کلمات کلیدی و عنوان استفاده می‌کنیم، اما برای جستجوی پتنت تنها اکتفا به کلمات کلیدی، نتیجه مطلوبی را در بر ندارد. مواردی که می‌توان برای جستجو پتنت استفاده کرد، عبارت است از: کلمات کلیدی شامل نام و کاربردهای اختراع، نام مخترع، کشور اقامت مخترع و کد طبقه‌بندی پتنت اشاره نمود. معمولاً اداره‌های کشورهای مختلف شیوه‌های خاصی را برای طبقه‌بندی پتنت‌ها دارند. مهمترین این روش‌ها مربوط به اداره ثبت اختراعات اروپا، آمریکا و طبقه‌بندی بین‌المللی که توسط سازمان WIPO ارائه شده، است. جستجو بر مبنای کد طبقه‌بندی دقیق‌ترین نوع جستجو است و البته نیاز به تجربه در این زمینه دارد.

۶) محتوای پتنت‌ها

مهمترین اطلاعات فنی که می‌توان از پتنت‌ها استخراج کرد، عبارتند از خلاصه اختراع، کارهای قبلی انجام شده، شرح کامل اختراع و ادعاهایی که مخترع در مورد اختراع خود می‌کند. همان‌طور که قبلاً به آن اشاره شد، به‌علت ماهیت اقتصادی پتنت‌ها، اطلاعات موجود در آن هیچ منبع دیگری افشا نمی‌شود. بر همین مبنای بنا به اعلام اداره ثبت اختراعات آمریکا، بیش از ۸۰٪ اطلاعات علمی موجود در یک زمینه خاص، تنها از پتنت‌ها قابل استخراج است و ۲۰٪ دیگر در مقالات ISI و مجلات یافت می‌شود.

۷) کاربردهای پتنت برای ما

پتنت به چه دردی می‌خورد؟ جواب این سؤال بستگی زیادی به جایگاه شما دارد. اگر شما به‌عنوان محقق در مراکز پژوهشی فعالیت می‌کنید، اگر شما به‌عنوان یک مدیر صنعتی یا دولتی هستید، نگاه‌ها برای بهره‌گیری از پتنت متفاوت خواهد بود. در ذیل کاربردهای مختلف پتنت برای مخاطبان صنعتی، دانشگاهی و دولتی آورده شده است:

استفاده‌هایی که محققین از پتنت می‌توانند بکنند، عبارتند از:

- انتخاب درست موضوعات تحقیقاتی: بسیاری از محققان به تصور اینکه موضوع تحقیقاتی مورد نظر آنها، موضوعی جدید است، هزینه‌های زیادی را در این راه صرف می‌کنند. با بررسی درست پتنت‌ها می‌توان از دوباره‌کاری و اتلاف سرمایه‌های زیاد جلوگیری نمود.
- تجاری‌سازی علوم: یکی از مسیرهای تجاری‌سازی علوم، تولید پتنت است. بنابراین یکی از وظایف اصلی پژوهشگران، می‌تواند تولید پتنت با ارزش است.
- ایجاد خلاقیت در محقق: بررسی پتنت، باعث پرورش ایده‌های جدید محققان می‌شود. گفتنی است که تاکنون بالغ بر ۴۰ میلیون اختراع ثبت شده‌است که می‌تواند به‌عنوان یک منبع عظیم اطلاعاتی باشد.

مهمترین کاربردهای رصد پتنت برای صنایع عبارتند از:

- انتخاب بهترین فناوری موجود در بازار: تعداد پتنت‌های ثبت‌شده توسط شرکت‌ها می‌تواند نشان‌دهنده توانایی آن شرکت در آن فناوری باشد. با بررسی پتنت‌های هر شرکت، می‌توان به توانایی آن شرکت در مواجهه با فناوری مزبور پی برد.
- تنظیم مناسب قراردادهای انتقال فناوری: گاهی به‌علت عدم آگاهی در تنظیم این‌گونه قراردادها، طوری تنظیم می‌گردند فناوری به‌طور کامل انتقال پیدا نکند و همواره به فروشنده نیاز باشد. با بررسی پتنت‌ها می‌توان به قسمت‌های حیاتی فناوری پی‌برد و در قراردادها به این بخش‌ها تاکید بیشتری نمود.

مهمترین کاربردهای پتنت برای مدیران و تصمیم‌گیران عبارتند از:

- همچنین رصد و تحلیل پتنت نیز برای سرمایه‌گذاران و مدیران کلان نیز دارای اهمیت ویژه‌ای است. یک سرمایه‌گذار قبل از هر چیز باید بداند که سرمایه خود را در چه فناوری‌ای با چه عمری و چه آینده اقتصادی صرف می‌کند. آیا فناوری که او خریداری کرده است، بهترین فناوری است؟ و آیا از بهترین کمپانی دارنده آن فناوری، خریداری کرده است؟
- همچنین رصد پتنت می‌تواند نقش کلیدی برای تصمیم‌گیری‌های مدیران کلان داشته باشد. رصد پتنت به تصمیم‌گیران، فاصله فناوری آن کشور را با دنیا نشان می‌دهد و یا اینکه نشان دهد، در کدام فناوری پتانسیل تولید پتنت و خلق ثروت برای کشور وجود دارد.

۸) اختراعات در ایران

هر روز خبرهای خوشی از موفقیت مخترعان ایرانی به گوش می‌رسد. اما از طرفی هم باید توجه کرد که اگر این مخترعان با قوانین، و رویه ثبت اختراعات آشنا نباشند، ناخواسته باعث افشا و سوءاستفاده از اختراعشان می‌شوند. به عبارت شفاف‌تر عدم آشنایی کافی مخترعان با مالکیت فکری، حقوق آنها ضایع شده و بدون آگاهی، توسط سایر به سرقت می‌رود. در همین جا اهمیت آموزش و آگاهی بخشی نمایان می‌گردد.

همچنین در تولید اختراعات، باید به کسب درآمد توجه ویژه‌ای کرد و آن را در اولویت قرار داد. بعضا دیده می‌شود که کسب شهرت اصلی‌ترین انگیزه مخترعان ایرانی است. خوشبختانه اخیرا موسسات خصوصی در کشور شکل گرفته‌اند که می‌توانند در این خصوص به شما مشاوره بدهند و از پایمال شدن حقوق شما جلوگیری نمایند.

در پایان ذکر این نکته مهم است که با وجود اینکه اختراعات بسیار زیادی در دنیا ثبت می‌شود، تنها درصد ناچیزی از آنها به مرحله تجاری‌سازی می‌رسند. اما این مقدار بسیار کم نیز سودآوری سرشاری را به همراه دارد به طوری که یکی از مهمترین منابع درآمد کشورهای پیشرفته از تولید و فروش فناوری با استفاده از ابزار پتنت حاصل می‌شود.

پس هر چه تعداد اختراعات ثبت شده بیشتر گردد، به تبع آن نیز تعداد اختراعات تجاری‌شده نیز ممکن است افزایش می‌یابد. این امر نیاز به عزم و اراده ملی در حمایت از مخترعان و به ویژه مخترعان کارآفرین دارد.

۹) منابع

www.uspto.gov
www.wipo.int

www.IranPatent.ir
www.nano.ir

سلسله دوره آموزش عالی مدیریت مالکیت فکری

آنچه در این مقاله ذکر شد گوشه‌ای از دنیای پیچیده مالکیت فکری را به تصویر کشید. جهت آشنایی عمیق‌تر از مباحث مالکیت فکری، ضرورت ترویج مفاهیم مالکیت فکری در کشور، موسسه دارایی‌های فکری و فناوری مدرس مفتخر است تا در صورت تمایل دوره‌های ذیل را در محل شرکت‌ها و دستگاه‌ها و دانشگاه‌های متقاضی برگزار نماید.

جهت کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید به سایت موسسه به نشانی www.IranPatent.ir مراجعه فرمایید.

عنوان دوره
آشنایی با مبانی و کلیات مالکیت فکری؛ رمز خلق ثروت
آموزش جستجوی حرفه‌ای پتنت و جستجوی prior art
اصول حاکم بر قراردادهای خرید و فروش لیسانس فناوری
آشنایی با مدیریت برند و نام و نشان تجاری در تجارت جهانی
تحلیل پتنت؛ ابزاری قدرتمند برای مدیریت استراتژیک فناوری
آموزش تدوین اختراع (Drafting) و روند ثبت اختراع در امریکا

معرفی موسسه دارایی‌های فکری و فناوری مدرس

مالکیت فکری، به عنوان یکی از زیرساخت‌های توسعه فناوری، بیش از یک قرن است که در دنیا مورد توجه ویژه قرار گرفته است. در میان مصادیق مالکیت فکری، پتنت، علامت تجاری، نشانه جغرافیایی، طرح صنعتی و کپی‌رایت، هریک به یک میزان در توسعه کسب و کار بویژه در فناوری نوین اهمیت دارد. بطوریکه پتنت به عنوان شاخص فناوری و رمز خلق ثروت است که بنگاه‌ها و سازمان‌های دنیا به شدت به این مقوله روی آورده‌اند.

حال سوال اینجاست که چگونه از دارایی‌های فکری بهره بگیریم که موجب توسعه فناوری و خلق ثروت گردد. از این رو موسسه دارایی‌های فکری و فناوری مدرس با هدف کمک به ارتقای سطح دانش مراکز R&D با بهره‌گیری از مالکیت‌های فکری خلق شده، امکان ایجاد فعالیت درآمدزا برای دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی از تحقیقات صورت گرفته، کمک به کسب مزیت تجاری و موفقیت در رقابت با بکارگیری ماهرانه سبد پتنت‌ها و افزایش توان محققان و سازمان‌ها برای درک داده‌های پتنت و تحلیل آن، با حضور اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها و متخصصان حقوق و فنی-مهندسی در سال ۱۳۸۶ تاسیس گردید که در زمینه‌های ذیل اعلام آمادگی می‌نماید:

الف) خدمات حقوقی:

- ثبت اختراع داخلی و خارجی (در کشورهای هدف با استفاده از وکلای مجرب)
- ثبت علامت تجاری و برند شرکت‌های صاحب فناوری در کشورهای هدف
- تنظیم قراردادهای امتیاز فناوری Licensing برای شرکت‌ها و سازمان‌های صاحب پتنت
- تدوین آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و قوانین مرتبط با حقوق مالکیت فکری (ثبت اختراع، ثبت نرم افزار، کپی‌رایت، علامت تجاری و ...)

ب) خدمات مهندسی:

- جستجوی حرفه‌ای پتنت جهت کمک به تحقیق و توسعه شرکت‌ها و پایان‌نامه دانشگاهی
- تحلیل پتنت در حوزه‌های مختلف صنعتی (جهت کمک به استراتژی کلان شرکت)
- تدوین برگه اختراع (Drafting) جهت ثبت در خارج از کشور
- مدیریت و طرح‌ریزی جهت سبد پتنت برای شرکت‌ها و صنایع هایتک

ج) خدمات آموزشی و پژوهشی:

- انجام مطالعات و پژوهش‌ها در حوزه حقوق مالکیت فکری
- برگزاری دوره‌های تخصصی آشنایی با مالکیت فکری و پتنت
- برگزاری دوره‌های سفارشی مالکیت فکری در محل شرکت، سازمان یا دانشگاه با مطالعه موردی درخواستی
- برگزاری سمینارهای و همایش‌های ملی-ترویجی.

نشانی موسسه: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، جنب دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران، پلاک ۳

تلفن: ۰۲۱-۸۸۰۱۹۵۵۰-۲ فکس: ۰۲۱-۸۸۰۲۹۹۹۶ پست الکترونیکی: info@IranPatent.ir